

NR 6

Biblioteka Wydziału Teologii

Marian Machinek MSF

ŚMIERĆ

w dyspozycji człowieka

Teologia moralna wobec problemów etycznych
u kresu życia ludzkiego

WYDAWNICTWO WYŻSZEGO SEMINARIUM DUCHOWNEGO
METROPOLII WARMIŃSKIEJ „HOSIANUM”

MARIAN MACHINEK MSF

**ŚMIERĆ
W DYSPOZYCJI CZŁOWIEKA**

**TEOLOGIA MORALNA
WOBEC PROBLEMÓW ETYCZNYCH
U KRESU ŻYCIA LUDZKIEGO**

WYDAWNICTWO WYŻSZEGO SEMINARIUM DUCHOWNEGO
METROPOLII WARMIŃSKIEJ „HOSIANUM”

OLSZTYN 2001

Recenzenci:
Ks. prof. dr hab. Alojzy MARCOL (Uniwersytet Opolski)
Prof. dr hab. med. Franciszek KOKOT (Śląska Akademia Medyczna)

Redaktor książki i serii:
Ks. dr Jan GUZOWSKI

Wydano za zgodą Kurii Metropolitalnej
Archidiecezji Warmińskiej
Olsztyn, dnia 29 listopada 2001 roku
Nr 1134/2001

Projekt okładki:
Adam KARZEL – „SQL”

Przygotowanie do druku i redakcja techniczna:
Władysław A. SACHA

Korekta:
Mgr Barbara GRZELACZYK

ISBN 83-913562-9-9

Wyższe Seminarium Duchowne Metropolii Warmińskiej „HOSIANUM”

SPIS TREŚCI

Wstęp	5
<i>Rozdział I</i>	
ŚMIERĆ JAKO DOŚWIADCZENIE OSOBISTE I SPOŁECZNE	7
1. Podstawy biologiczne	7
2. Umieranie jako proces	8
3. Kontekst historyczno-socjologiczny śmierci	11
a) Tabuizacja	11
b) Desocjalizacja	13
c) Depersonalizacja	15
d) Technicyzacja	15
e) Desakralizacja	17
4. Śmierć w świetle filozofii	18
Jednym słowem	22
Literatura	23
<i>Rozdział II</i>	
ŚMIERĆ MÓZGU A TRANSPLANTACJA NARZĄDÓW	25
1. Śmierć mózgu śmiercią osoby?	25
a) Argumenty „przeciw”	27
b) Argumenty „za”	30
2. Wybrane problemy etyczne transplantologii	32
a) Szacunek dla potencjalnego dawcy	32
b) Zagadnienie dostępności organów	34
c) Transplantacja tkanki mózgowej ludzkich płodów	35
d) Dylematy etyczne przyszłości	39
3. Regulacje prawne	39
4. Głos Kościoła	42
Jednym słowem	43
Literatura	44
<i>Rozdział III</i>	
EUTANAZJA	46
1. Pojęcie eutanazji w perspektywie historycznej	46
a) Starożytność	47
b) Epoka nowożytna	49

2. Oblicza eutanazji w perspektywie etycznej	53
a) Eutanazja aktywna	54
b) Eutanazja pasywna i pośrednia	57
c) Eutanazja przed- i okołoporodowa	59
3. Regulacje prawne i ich konsekwencje	60
4. Głos Kościoła	64
Jednym słowem	66
Literatura	66

Rozdział IV

OPIEKA PALIATYWNA I HOSPICYJNA	68
1. Problem proporcjonalności środków terapeutycznych	69
2. Granice opieki nad umierającymi	71
3. Alternatywa dla eutanazji: medycyna paliatywna	71
a) Walka z bólem	73
b) Idea hospicjum	75
4. Problem autonomii pacjenta	77
a) Paternalizm czy autonomia?	78
b) Problem tzw. „testamentu pacjenta”	80
c) Problem prawdy przy łóżku chorego	82
5. Głos Kościoła	83
Jednym słowem	85
Literatura	86

Rozdział V

SAMOBÓJSTWO	88
1. Tło dobrowolnego samobójstwa: absolutyzacja autonomii jednostki	89
2. Etiologia działań samobójczych	92
a) Pragnienie śmierci jako sygnał	93
b) Psychologiczny kontekst prób samobójczych	93
c) Społeczne aspekty samobójstwa	94
3. Samobójstwo medycznie wspomagane	97
4. Samobójstwo a dobrowolna ofiara z życia	98
5. Głos Kościoła	99
Jednym słowem	100
Literatura	101

Rozdział VI

OBRONA KONIECZNA	102
1. Moc zobowiązująca przykazania „Nie zabijaj”	102
a) Zakres przykazania	102
b) Uzasadnienie przykazania	104
2. Problem obrony koniecznej	107
a) Fenomen agresji	107
b) Prawo do obrony przed niesprawiedliwym agresorem	109
3. Obrona konieczna w aspekcie społecznym	111
a) Wojna w Biblii i tradycji wczesnochrześcijańskiej	111
b) Doktryna wojny sprawiedliwej	114
4. Sprawiedliwa wojna czy sprawiedliwy pokój?	115
a) Krytyka doktryny wojny sprawiedliwej	116
b) Pacyfizm	117

c) Produkcja broni i rozbrojenie	119
d) Struktury pokoju	120
5. Głos Kościoła	121
Jednym słowem	123
Literatura	123

Rozdział VII

KARA ŚMIERCI	125
1. Perspektywa historyczna	125
a) Starożytność pozabiblijna	125
b) Biblia i Tradycja Kościoła	126
c) Czasy nowożytne	128
2. Aspekty etyczne — argumenty i kontrargumenty	129
a) Aspekt kary	129
b) Aspekt pokuty	130
c) Aspekt odstraszenia	131
d) Problem godności ludzkiej winowajcy	132
e) Obrona konieczna społeczeństwa	133
3. Głos Kościoła	135
Jednym słowem	136
Literatura	137

Rozdział VIII

CHRZEŚCIJAŃSKA WIZJA UMIERANIA I ŚMIERCI	138
1. Pozachrześcijańskie koncepcje śmierci	138
2. Biblia o umieraniu i śmierci	142
3. Centrum chrześcijańskiej wizji śmierci: śmierć i zmartwychwstanie Jezusa Chry- stusa	143
4. Sformułowania dogmatyczne	146
5. Chrześcijańska <i>ars moriendi</i>	150
Jednym słowem	156
Literatura	157
Zusammenfassung	159
Wykaz skrótów	163